

УДК 316.334:796

Ю.В. МОСАЄВ

ФУТБОЛЬНІ ДЕРБІ ФРАНЦІЇ В РОЗРІЗІ СОЦІОЛОГІЇ

Мосаєв Юрій Володимирович – доцент кафедри соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету (м. Запоріжжя), кандидат соціологічних наук

Стаття присвячена соціологічному аналізу футбольних дербі Німеччини. В роботі з'ясовуються соціальні передумови та закономірності футбольних дербі Франції. В статті проаналізовано особливості футбольних дербі в різних частинах Франції залежно від соціальних та демографічних особливостей міст.

Ключові слова: футбольне дербі, руанське дербі, туристичне дербі, шампанське дербі, корсиканське дербі.

Статья посвящена социологическому анализу футбольных дерби Германии. В работе выясняются социальные предпосылки и закономерности футбольных дерби в Франции. В статье проанализированы особенности футбольных дерби в разных частях Франции в зависимости от социальных и демографических особенностей городов.

Ключевые слова: футбольное дерби, руанское дерби, туристическое дерби, шампанское дерби, корсиканское дерби.

The article is devoted to the sociological analysis of football derby in the France. The work of yasovuyutsya social conditions and patterns of football derby in the in the France. The paper analyzed the characteristics of football derby in different parts of the in the France based on social and demographic characteristics of cities.

Keywords: football derby, derby de roan, derby de voyage, champagne derby, derby corse.

© Ю.В. Мосаєв, 2012

Постановка проблеми. Франція є країною з розвинутою футбольною індустрією. Спортивна індустрія породила таке явище, як футбольне дербі. Футбольні дербі це – спортивне протистояння, що має соціальний підтекст. Франція є країною, в якій велика кількість футбольних дербі, соціальні аспекти яких на даний момент є не дослідженими в рамках соціологічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням соціальних особливостей футбольних дербі в Німеччині займалися такі вчені, як Д. Гірін [1], Р. Бенедетті [6], Е. Кула [8], В. Тьєррі [9] та інші. В той же час даний аспект соціальної реальності у вітчизняній соціологічній думці не є вивченим. До того ж, проблематика футбольних дербі взагалі не розглядається в українській соціологічній думці.

Мета дослідження. Здійснити соціологічний аналіз футбольних дербі Франції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Франція є провідною футбольною країною світу. Збірна Франції з футболу є чемпіоном світу з футболу (1998), дворазовий чемпіон Європи (1984, 2000). До того ж, Франція неодноразовий призер згаданих турнірів. Французькі клуби неодноразові переможці та фіналісти європейських футбольних клубних трофеїв. Француз Ж. Ріме – автор ідеї проведення світової європейської та першостей з футболу. Франція є однією з каїн засновниць світової федерації футболу «ФІФА» та європейської «УЄФА». Та першість країни з футболу серед професійних клубів почала розігруватися з 1932 року. До цього моменту в країні розігрувалась аматорська першість і процес професіоналізації в країні пройшов дуже болісно. В результаті чого значна кількість відомих футбольних клубів відмовилась від участі в першості серед професійних клубів

в перші роки її існування. Це суттєво відкинуло французький футбол на десятиліття назад. Та після Другої світової війни французи надолужили згаяне і сьогодні французька футбольна першість одна з кращих у світі.

Найбільш значимим дербі сучасного французького футболу є протистояння паризького «Парі Сен-Жермен» та «Олімпіку» з міста Марсель. Париж та Марсель є найбільшими і найвпливовішими містами Франції. Тому це дербі політичне, яке увінчує позиції головних мегаполісів Франції. Незважаючи на непаризьке походження «Парі Сен-Жермен» є вираженням соціальних стереотипів Парижа. Слід зазначити, що ігрові види спорту у Франції мають провінційну прописку і тому місце Парижа на футбольній мапі Франції є особливим. Це місце є поєднанням великих амбіцій, що поєднуються з комплексом неповноцінності в футбольному світі [9]. Вищезазначене дербі відзначається палким протистоянням уболівальників. Це протистояння – велика проблема французької футбольної влади й правоохоронних органів. От тільки найгучніші інциденти за останні роки: 11 квітня 1995-го - 146 чоловік заарештовано і 9 поліцейських госпіталізовано під час півфіналу Кубка Франції; 13 жовтня 2000-го - 18-літній уболівальник «Марселя» залишився паралізованим після того, як мав необережність сісти поруч із сектором фанатів «Парі Сен-Жермен» на паризькому стадіоні «Парк Де Пренс»; 26 жовтня 2002-го - 61 арештований; 9 березня 2003-го - 27 поранених, одна людина потрапила в лікарню; 28 лютого 2010-го - член фанатського угруповання парижан «Булонь Бойз» після бійки з хуліганами з іншого об'єднання, що підтримує «Парі Сен-Жермен», потрапив до лікарні, а 18-го березня помер. І це тільки найгучніші випадки, а 10-15 затриманих

(причому не за знаходження в нетверезому стані) - норма, суворий будень [1].

Деякі угруповання пропагують радикальні гасла, що призводить до їх заборони та відкриття кримінальних справ проти їх учасників. Так, наприкінці першої декади XXI століття було заборонено угруповання фанатів «Булонь Бойз». Існування цього угруповання є підпільним на даний час, але всі його учасники не мають права відвідувати футбольні матчі на території Франції. Основною причиною заборони діяльності цього угруповання є підтримка ними ультраправих поглядів. Ця особливість підіграє інтерес до всього дербі, так як ультраправим вболівальникам «Парі Сен-Жермен» протистоять марсельські вболівальники, що сповідують «ліві» та «ультраліві» погляди. Як приклад можна навести той факт, що вболівальники «Марселя» складаються в союзі із шанувальниками італійського «Ліворно» [1]. А «Ліворно» є клубом, який представляє місто, що відоме як центр італійського комунізму та соціалізму. В цьому місті італійські «ліві» проводять свої містецькі акції та фестивалі. Один з найвідоміших гравців в історії цього клубу К. Лукареллі відкрито називав Че Гевару своїм духовним наставником. Тому вболівальників «Марселя» не допускають на виїзні матчі зазначеного дербі.

Запеклість цього дербі не має давньої історії. Основна причина цього – малий вік «Парі Сен-Жермен», бо цей клуб заснований у 70-ті роки XX століття. В той час як «Марсель» заснований у 1899 році. І відліковою точкою цього дербі можна назвати бізнес-конфлікт структур, що є спонсорами клубів.

Б. Тапі, володіючи «Марселем», та телекомпанія «Canal+», що інвестувала кошти «Парі Сен-Жермен», розіграли театралізований конфлікт з приводу популярності своїх клубів. Обом сторонам цей конфлікт був вигідний. Як наслідок – інтерес до матчів зростає, а відповідно зростає й прибуток. І сторони не замислювалися про моральність використання методів ведення зазначеного конфлікту. Даний конфлікт збільшував протистояння і ненависть між уболівальниками цих клубів. Піком цього конфлікту став випадок, що відбувся в сезоні 2004/05 років. «Після гри в Марселі представники «Парі Сен-Жермен» заявили, що їх хотіли отруїти. Їхня версія була сформована навколо думки, за якою в роздягальню їхньої команди був запусканий газ невідомого походження, після чого футболісти відчули себе погано, і команда поступилася» [1]. Та розслідування цього інциденту не виявило подібного факту. Тепер серед марсельських вболівальників існує багато анекдотів та байок, що висміюють поведінку керівництва та футболістів «Парі Сен-Жермен» в рамках підготовки цієї провокації, що відбулася в сезоні 2004/05 років. Загалом протистояння зазначених футбольних клубів є на даний момент найвідомішим та найпопулярнішим у Франції.

Конкурувати з зазначеним дербі в сучасній формі може лише дербі між двома «Олімпіками» – марсельським та ліонським. Головна причина даного протистояння полягає в тому, що марсель-

ський «Олімпік» увійшов в історію як найтитлованіша команда Франції початку 90-х XX століття [8].

Рівно за вісім днів до перемоги «Марселя» у Лізі Чемпіонів у 1993 році, президент «Валансєна» звернувся в Національну Федерацію Футболу. За словами керівника, що бореться за виживання команди, декому з його підопічних була обіцяна велика сума грошей, якщо вони програють матч «Олімпіку» [4]. Після перемоги «Марселя» місцева поліція почала розслідування даної справи.

Поліції вдалося з'ясувати: президент «Марселя» Б. Тапі запропонував кільком футболістам команди, суперника гроші з те, щоб вони зіграли не на повну силу. Поліції вдалося довести, що дружині одного з футболістів був переданий конверт із 250 тисячами французьких франків. Після знаходження цих грошей поліцейські допитують причетних до скандалу гравців, офіційних осіб і різного роду посередників. «Паралельно розкриваються й інші порушення закону, такі як несплата податків, шахрайство, створення чорної каси, вживання гравцями допінгу, звичайно численні випадки підкупу суперників» [4]. Санкції, застосовані проти марсельського клубу, відкинули його на десятиліття з еліти французького футболу. А його місце зайняли «Монако» та «Ліон». «Олімпік» з Ліона став домінувати у французькому футболі з таким розмахом якого історія Франції не знала.

Зліт «Ліона» на вершину французького футболу вийшов стрімким - клуб до 2002 року ніколи не вигравав французьку першість з футболу. З 2004 року «Ліон» незмінно переборює бар'єр групового етапу, у сезоні 2009/2010 встановив власний рекорд, дійшовши до півфіналу. У плей-офф «Ліон» подолав «Реал» з Мадрида і співвітчизників з «Бордоїль», а потім у завзятій боротьбі поступився мюнхенській «Баварії» із загальним рахунком 4:0. Останні кілька років не є дуже успішними для ліонського клубу, але це пов'язано зі зміною покоління, оскільки клубна інфраструктура клубу є найкращою у Франції і однією з найкращих в Європі.

Успіхи клубу пов'язані з роботою Ж. Улье. Цей тренер сприяв розвитку фанатського руху в місті. Бо тільки за його роботи в клубі приріст вболівальників клубу суттєво збільшився за рахунок людей, що до цього не цікавилися футболом. До того ж, змінився і гендерний склад уболівальників клубу. Серед вболівальників суттєво побільшало жінок. Тому дербі «Ліону» та «Марселя» є дербі протилежностей та двох стилів соціальної поведінки. Марсельців у цьому протистоянні можна охарактеризувати як соціальний рух працівників, що просто в захопленні від самовдоволення своїх роботодавців. Дане явище схоже з стокгольмським синдромом, бо вони вдоволені діяльністю свого роду своїх експлуататорів. Хоча за умов розвитку французького суспільства дана тенденція є й абсурдною, але, виходячи з того, що німецький соціолог К.Кріспін вважає, що розвиток – це повоенна проєкція на етнопонаціональні конфлікти, дане припущення має право на існування. Торсида «Ліону» виступає в ролі ситих та вдоволених життям жителів великого промислового міста.

Взагалі-то французькі дербі є відблиском французької культури, що базується на націоналістичних символах, високому рівні патріотизму та високому рівні консерватизму стосовно інших. А виходячи з того, що Франція є державою, що складається з різних областей, які мають свою самобутню історію, то немає нічого дивного в тому, що особливістю французьких дербі є протистояння регіональних та владних символів.

«Олімпік» з Ліона має суперника по дербі і в рамках свого регіону. Таке дербі прийнято називати «руанським». Цей суперник – провінційний клуб «Сент-Етьєн». Провінційний він за територіальними та історичними реаліями, а з точки зору футболу це, напевно, столиця французького футболу на протязі XX століття [6]. А виходячи з великої плеяди футболістів, що прославили Францію в європейському футболі на чолі з тричі кращим футболістом Європи та нинішнім президентом УЄФА (європейської футбольної конфедерації) М. Платіні, то «Сент-Етьєн» можна називати одним з європейських футбольних центрів.

Засновано клуб був у 1920 році членами профспілки працівників мережі продовольчих магазинів. Спочатку команда звалася на честь фірми, при якій вона була створена, - «Казіно», але незабаром найменування підприємств використати заборонили. В 1933 році клуб придбав професійний статус і разом із цим було затверджено нову назву, що «зелені» носять і зараз, - «Спортивна асоціація Сент-Етьєна» [3]. На сьогодні «Сент-Етьєн» є клубом, що 10 разів вигравав французьку першість з футболу. На сьогодні це абсолютний рекорд серед футбольних клубів Франції. На другому місці в цьому історичному змаганні знаходиться саме «Ліон», що підвищує градус руанського дербі.

Всі свої титули «Сент-Етьєн» здобув у XX столітті і останні двадцять років є посередньою командою за результатами, в той час як ситуація з успіхами «Ліону» є протилежною. Грандом французького футболу вона стала вже в XXI столітті і є доміноном перших 6 років століття у французькому футболі. Як бачимо, «руанське» дербі є таким за кількома класифікаційними ознаками. Територіальне протистояння між великим та малим містом історичне, грандове, всі ці види футбольних дербі вписуються в сутність «руанського» дербі.

Франція – країна з сільськогосподарською культурою, що формувалася за умов великої кількості маленьких міст. Прикладом такого дербі є протистояння клубів «Ам`ен» та «Ажен», що представляють однойменні маленькі міста. Згадав протистояння виходить за рамки футболу і поширюється на регбі, гандбол та інші види спорту. Навіть шоу ігор маленьких французьких міст не проходить без участі цих двох міст. Подібні футбольні дербі є основою французьких дербі. Вони є відображенням боротьби між маленькими містами. Ці маленькі міста є основою французької національної ідеї. В цих містах формуються національні символи французького народу. Саме тому через соціальну самоідентифікацію зі своїм містом та французькою нацією і підтримують символічний набір

футбольного дискурсу Франції.

Східно-західна Франція має чотири відомі футбольні клуби. До цих клубів ми відносимо Рен, Нант, Лор`ян та Брест. Найбільш відомий з цих клубів є Нант. Це портове місто і батьківщина Ж.Верна. В цьому місті функціонує четверта за титулованістю команда Франції. Цей клуб є прикладом команди портового міста, яка має гарну футбольну школу і вона є найбільш відомою французькою командою кінця 90-х XX століття. В цей період за команду грали такі відомі гравці, як П.Локо, Н. Уедек та Р. Педрос [5].

«Нант» – найбільш відома команда свого регіону, але остання п`ятирічка для клубу є дуже невдалою, і він єдиний з названих клубів свого регіону грає в другому дивізіоні французького футболу. В той час як Рен, Лор`ян та Брест уже кілька років протистоять один одному в першому дивізіоні французького футболу. Тому акцент дербі в цьому регіоні змістився. Якщо раніше воно тривало навколо протистояння «Нанту» з зазначеними клубами, то сьогодні це протистояння Рена та Бреста. Сьогодні команди зазначеного регіону є клубами, що ведуть боротьбу за виживання, особливо це стосується Лор`яна.

Теорія розглядає дербі як особливий вид територіального протистояння як острівне дербі. Під цю схему в рамках французького футболу підходить корсиканське дербі. Це протистояння «Бастії» та «Аяччо». Дане дербі є протистоянням нерівних команд. Так як «Бастія» хоч і має імідж посередньої команди французької першості, але цей статус є стабільним на протязі кількох десятків років [7, с.60]. В той час як успіхи «Аяччо» в футболі приходять на останнє десятиліття і великої кількості прямих протистоянь між зазначеними клубами історія не знає. До прямих соціальних аспектів даного дербі слід віднести підтримку всіх корсиканських клубів руху за незалежність Корсики від Франції.

Винятковим для Франції є феномен туристичного дербі. На південному сході Франції знаходяться відомі європейські курорти Ніцца та Канн. До того ж, по сусідству з цими містами знаходиться королівство Монако, яке є ігорною столицею Європи. Це королівство представлене у французькій першості однойменним футбольним клубом, що вважається французьким «грандом». І найбільшими опонентами монегасків є саме представники «Ніцци» та «Канну». Зазначене дербі є продовженням економічної боротьби за туристичних клієнтів з Франції та інших куточків Європи.

Висновки. Франція є провідною футбольною державою зі славною історією. Футбольні дербі Франції є багатоманітними і принциповими для європейського футболу. Специфіка Франції як держави та її футбольного господарства сприяє великій кількості малих територіальних дербі серед яких виділяють «туристичне дербі», «руанське», «шампанське» та інше. Присутні у Франції так звані великі футбольні серед яких виділяють протистояння марсельського та ліонського «Олімпіків» і «Парі Сен-Жермен».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гирин Д. Вокруг света за 60 дерби: «ПСЖ» - «Марсель». Электронный источник / Д. Гирин Режим доступа <http://www.sport-express.ru/sunday/2011/11.06/reviews/14507/>
2. Крикунов А. 10 фактов о Кристиано Лукарелли. Он от бабушки ушел, и от империалистов, и от коммунистов – верный идеалам Кристиано Лукарелли. Электронный источник / А. Крикунов Режим доступа <http://podii.com.ua/sport/2007/09/11/010948.html>
3. Румянцев С. Сэнт-этьен. Электронный источник / С. Румянцев Режим доступа <http://football-euro.net/istoriya-franczuzskogo-futbola/144-istoriya-kluba-lsent-etenr.html>
4. Халиулин О. Эпоха Бернара Тапи - Марсель 1992-93. Электронный источник. / О. Халиулин. Режим доступа <http://www.sports.ru/tribuna/blogs/greatteams/44494.html>
5. Bataud Y. FC Nantes : une équipe, une légende, Cheminements, 2005
6. Benedetti R Dictionnaire officiel : Olympique lyonnais, Hugo et compagnie, / R. Benedetti, S. Colonge –Lion, L'Archipel, 2008, 271 p.
7. Berthou T. Dictionnaire historique des clubs de football français, Tome 1 : Abbeville / T. Berthou - Montpellier, Éditions Pages de Foot, 1999, p. 60
8. Kula E. Cet OM qui fit rêver Marseille/ É. Kula, Éditions Du Campanile Eds, 2006
9. Thierry B. Histoire du Paris Saint-Germain Football-Club (1904-1998), St-Maur, Pages de Foot, 1998